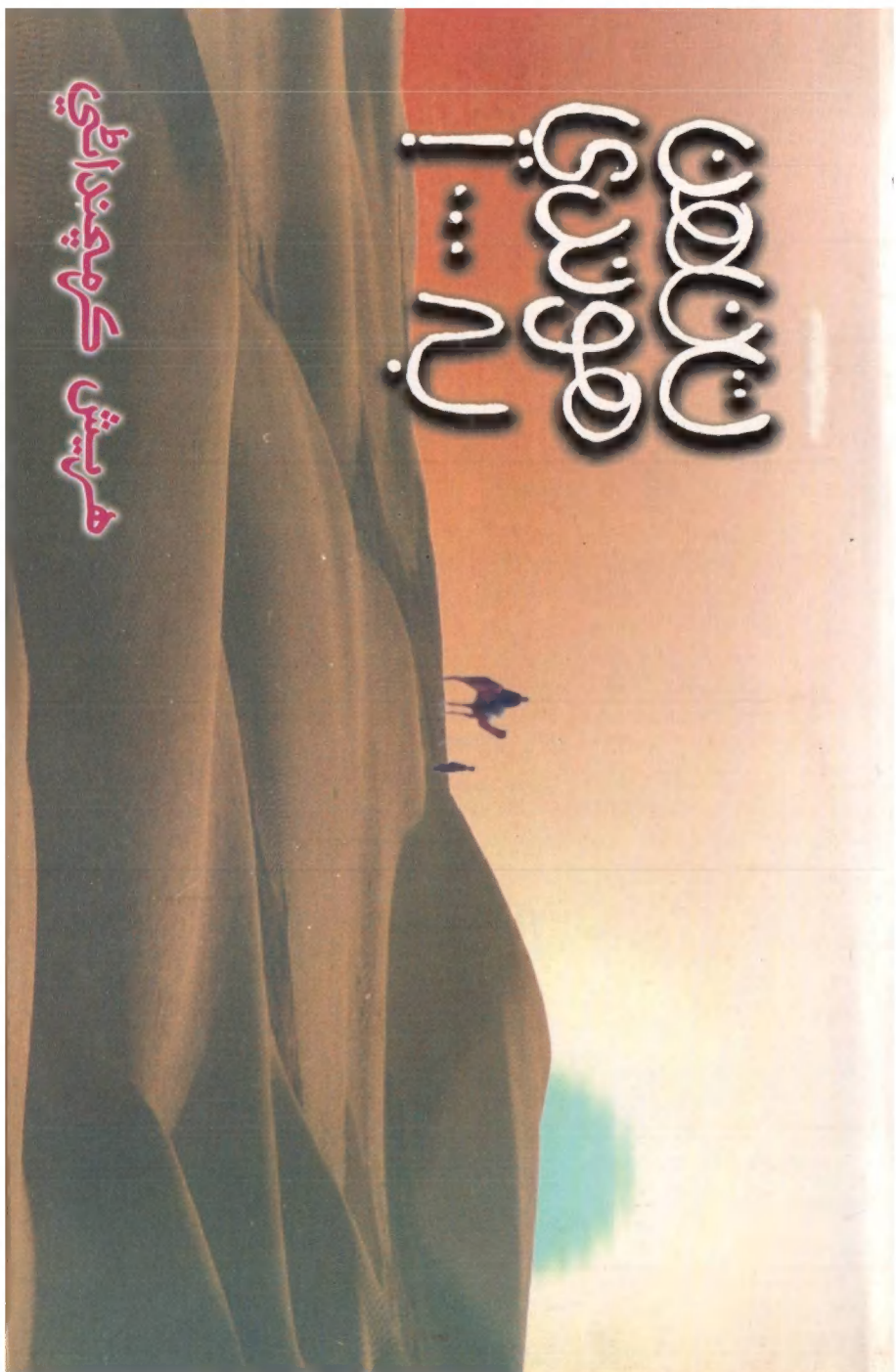

تینوں ہونی ب...

ہریش کرمچندراٹی

هريش ڪرمچنداڻي

زندگي اهڙو سفر آهي، جنهنجو هر پڙا ٻئي
هر پڙا کان جدا آهي. ننڍڙي ٻار جي مانسڪتا
ڪيئن دنياداري، سڌانت، فلسف، سچ ۽ ڪوڙ
جون منزلون لٽائيندي آڻينده جي واڳ نئين
ٿي ۽ ڪي سونهي زندگي ۽ جي وهڪري کي
مسلسل ٿي بڻائي، هريش ڪرمچنداڻي ۽ جي
ڪويناڻن جو مجموعو 'ننهن هوندي به...' اهو
سڀ عيان ٿو ڪري.

هريش ڪرمچنداڻي انهن حساس ڪوينا مان
هڪ آهي، جنهن جو جنم سنڌ جي ڌرتيءَ تي
نه ٿيو، تنهن هوندي به سنڌ ۽ سنڌيت جو هڳاءُ
سندس ڪوينا جي انٽر ڌارا آهي. هريش جي
ڪوينا ان ڳالهه جو ثبوت آهي ته سنڌ پنهنجي
پنهنجي ڏنگ سان هر ٿي ۽ جي سنڌيءَ ۾
ننڍهه آهي.

سماج جي جوڙجڪ جي سطح تي وڌيڪ ۽ غير-
برابري، زندگيءَ جون وڌيڪ ڪوينا، ڪروڙ تائون
هن مجموعي جا مرڪزي ش آهن. ڪويناڻون
سچ کي ٻري ڏيکاري، اکين ۾ آڻيون وجهي،
دوڪي ۽ دواڻ کي ٻنڌو ڏيڻ جون ڪوششون
ٿيون ڪن. الڳ سوچ، الڳ زمين ۽ بيان
ڪرڻ جو الڳ لهجو ڪويناڻن کي پنهنجي
ڏور جون مخصوص ڪويناڻون بڻائي سگهيا آهن.
ان معنيٰ ۾ ڪوڙين - ملين حقيقتن کي ڪوينا
جي پاشا ۾ پڙهڻ کانپوءِ پالڪ جي سامهون ٻڌندڙ
نه، بلڪ اڀرندڙ سچ آهي. ٻڌندڙن پلي نراشا
جون هجن، پر آشا جي مضبوط ڏور هن جي هٿ
۾ رهي ٿي.

هريش ڪرمچنداڻي ۽ جي ڪوينا پنهنجي وقت
سان گڏ هلي ٿي ۽ نه فقط دل کي چڱي ٿي، پر
دماغ کي سوچڻ لاءِ مجبور به ڪري ٿي.

جوڌپور (راجستان) ۾ جنم
ايم. اي. (پوليٽيڪل سائنس ۽ هندي)،
پتريڪارٽا ۾ پوسٽ-گريجوئيشن ڊپلوما
آڪاشواڻي ۾ دوردرشن ۾
پروگرامنگ، پلاننگ، پروڊڪشن ۽ سڀاڻ
سنڌي ۽ هندي جي مختلف صنفن ۾
رچنا - سرجن
راجستاني، اُڙيا، مراٺي، هندي ۽ انگريزيءَ
۾ ڪويناڻن جا ترجما
سنڌي ڪهاڻين جا هنديءَ ۾ ترجما
مخصوص هندي ڪوينا سنگره ۾
ڪويناڻن جي نمائندگيءَ واري شموليت
راجستان ۽ ڪوٽا يونيورسٽين ۾
جن - سنڃار ۽ پتريڪارٽا جو آڏاپڻ
راجستان سنڌي اڪاڊميءَ ۾
ٻه دفعا ميمبر نامزد

هنديءَ ۾ شعرن جا مجموعا 'پتا بولي ٿي'
'سميم ڪٿا پي هو'

سنڌيءَ ۾ ڪوينا سنگره 'ننهن هوندي به'
هن وقت دور - درشن ڪينڊر، چئپور ۾
اسٽنٽ اسٽيشن ڊائريڪٽر

9/913، مالويہ نگر، چئپور - 302017

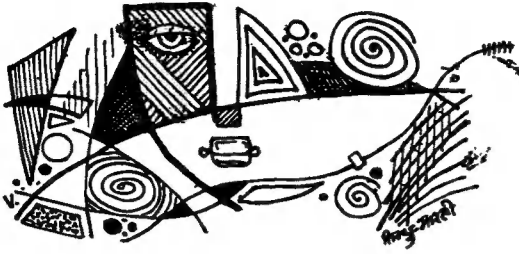
فون: 0141-2553259

ڪوتائون

هرپيش ڪرچنداڻي

ننڍڙو
هونڙو
پي
پر

TANHAN HUNDE BI.....

Poems :

Harish Karamchandani

9/913, Malviya Nagar

Jaipur-302017 Ph. : 0141-2553259

© author

First Edition : 2004

Price : Rs. 100/-

SUHINI PUBLICATION,

182, Sindhi Colony, Bani Park,

Jaipur-302016 Ph. : 0141-2282030

Cover Design : **Sunder Agnani**

Cover Photography : **G. R. Asnani**

Sketch & Calligraphy : **Vasudev 'Sindhu-Bharti'**

Cooperation : **Bhagwan Atalani**

Lachman Bhambhani

DTP Typesetting by :

ABC Creations, 142, Sindhi Colony,

Bani Park, Jaipur-302016

Printed by :

Mahesh Printers & Publishers, Jaipur Ph. : 0141-3107094

Printed with partial financial assistance of Rajasthan Sindhi Academy, Jaipur.

دُنيا ڪي
بهتر بنائڻ جي
خواهش ڪندڙ
هر شخص لاءِ.
- ه. ڪ.

تنهنجا چنبا ڏسي
خوف ڪائين ٿا ڀر ۾ ماڻهو

تنهنجو قد - ٻُٽ ڏسي
خوش ٿين ٿا سٺا ماڻهو

اهو ئي ٻُڌڻ چاهيان ٿو مان
پنهنجي ڪوٽا جي باري ۾.

(مجان ڪوي ۽ ناٽڪ ڪار بيٽرولٽ بريشٽ جي ڪوٽا
'هڪ چيني نينهن جي نقاشيءَ کي ڏسي ڪري'.)

اڃا رُڄ مان رڙ اچي ٿي اچي ٿي
متان ائين سمجهين، مٿا مور سارا.
- شيخ آياز

پڙاڏي جي انتظار ۾....

جڻهن جو ائين وشواس آهي ته زندگي جئڻ لاءِ ڪو سڀنو ضروري آهي. يعني جئڻ بيهڻ ڏکيو ڪرم آهي ۽ ڏکيائيءَ جو احساس جئڻ لاءِ ڪي رنگين چشما گهربل آهن. هريش ڪرمچنداڻيءَ جي ڪوتائن جو مجموعو ”تنهن ڇو ندي به...“ پڙهي مونکي ائين لڳو ته هريش جو سڀني واري اصول ۾ ڀرپور عقيدو آهي. هن مجموعي ۾ اڪثريت اهڙين ڪوتائن جي آهي جنهن انجي تائيد ٿئي ٿي:

آس جو طلسم، اهڙو هو سڀنو، سڀن جو سفر جاري آهي، سڀنا،
اڻوچ، وغيره -

جڏهن ڪنهن هڪ ئي وشيه کي ڪٿي ڪو ڪوي اڳيان وڌندو آهي ته هنکي ٻن خطرن سان مقابل ٿيڻو پوندو آهي: هڪڙو ته هو اُن وشيه جي چادر، اڃا به خوش رنگ چادر هيٺان هليو ويندو آهي ۽ ٻين سڃاين کان اڻ واقف رجعتي ويندو آهي؛ ٻيو خطرو دهراءَ جو هوندو آهي. مونکي سُڪڻ احساس ٿيو ته هريش پنهنجي خطرن کي گهڻي حد تائين مات ڏئي آهي. هو ٻاهرين دنيا ڏانهن به سڃاڻ رهيو آهي (هن ٻين وشين تي به ڪامياب ڪوتائون ڏنيون آهن) ۽ پنهنجي پياري موضوع جي ٻاهر ۾ علحدگي به قائم ڪري سگهيو آهي:

ڪٿي سڀني کي ’ڀرم‘ مڃي، (آس جو طلسم)،

ڪٿي اُنکي ساڀيا ڪرڻ جو حوصلو ڏيکاري

(سڀن جو سفر جاري آهي)، ڪٿي زندگيءَ

جي هر معنيٰ طور ڪٿي (سڀنا)، ڪٿي ساڀيا

ٿيل سڀن جي بدزيبائي ڏيکاري (هو نوجوان)،

وغيره.

پر ڪنهن نه ڪوٽا جي شڪتي اُنجي موضوع ۾ نه، بلڪ اُنجي پيش ڪش ۾ هوندي آهي. ڪويءَ پيدا ڪيل جسم ۾ دڪ دڪ ڪندڙ زندگي ڦوڪي آهي يا نه، ڪوٽا جي ڪوٽاپڻي جي آزمائش (test) ڇاڻي آهي.

حريش ڪوٽاپڻي جي ان حقيقت کان باخبر آهي. مثال طور 'آس جو طلسم' ڪوٽا ۾ سنن ڏينهن جي اچڻ جي آس، پر اهو ڀڄڻ تي نه روشنيءَ جو ننڍڙو ترورو سڄي حياتيءَ کي روشن ڪيئن ڪندو، کلي ڏيڻ ۽

هنجي ڪل ۾ لڪل هو

هنجي آس جو طلسم

ڇاڻي 'آس' اُميد آهي، سڀنيو آهي، طلسم صرف ڀرم آهي، مرءُ ترشنا آهي ۽ ڪل سڃاڻيءَ جي سڃيڻائي آهي. يعني ان حقيقت جي پوري ڄاڻ هوندي به ته چو طرف اوندهه آهي، روشني صرف وڃي آهي ته به ڪا مجبوري آهي جنهن تحت آس پالڻ ضروري آهي. ائين حريش اظهار ۾، لفظن کي سندن محدود معنائن کان ٻاهر ڪڍي، انهن کان سندن قد کان وڏو ڪم وٺي ٿو.

اظهار جي شڪتيءَ جو هڪ ٻيو مثال 'سڀني جو سفر جاري آ' ۾ به ڏسي سگهجي ٿو جڏهن ڪوي ٻيهر کي 'پوتر جل' سڏي ٿو. 'پوتر' لفظ پاڪيزي سان گڏ تربيتيءَ جو احساس به ڏيندو آهي، تربيتي جسماني / روحاني صحت ڏيندي آهي، صحت سکر ڏيندي آهي ۽ جل ته حياتي آهي: چوڻ ۾ وڌاءُ ڪونهي، حياتيءَ سان ڇا نٿو پيئي سگهجي - سڀ ڪجهه.

حريش صرف سڀني جي دنيا ۾ نٿو رهي. هو 'دنيا' سان به وابسته آهي. انڪري هو 'ٻار وڏو ٿي رهيو آ' ۽ 'وڏو يا ننڍو' ڪوٽائون به لکي ٿو وٺي. (مان جيڪر چاهيان ته ساڳي ٻالھ بن ڪوٽائن ۾ ڪرڻ بجاءِ حريش هڪ ئي ڪوٽا 'وڏو يا ننڍو' لکي ٿو ته بهتر ٿئي ها). انهن ڪوٽائن ۾ ٻار جو وڏو ٿيڻ هنجو دنوي وحنوار ۾ پڙهڻ جي ٻالھ ڪيل آهي. هڪ اڻ ڇيل تضاد ان ڪوٽا جي طاقت بڻجي پيو آهي: 'وڏو' ٿيڻ حقيقت ۾ شخص جو 'ننڍو' ٿيڻ آهي. اهڙي ئي نموني

‘ڍنگه’ ۽ ‘سميڪرڻ’ ڪوتائون نمبروار ٻئي جي ڪلھي تي چڙهي
اونچائي حاصل ڪرڻ ۾ سمجهوتيا وادي رخ واري زندگي جهڙين عام
فهم ڪوڙاين ڏانهن اشارو ڪن ٿيون.

ساڳي طرح، سماجڪ مسئلن سان دوبرو هريش جو ڪوي به اظهار جي
مهارت ڏيکاري وڃي ٿو؛

چوڌاري ڦهليل آهي انڌيرو

ڪجهه به نٿو اچي نظر

رڙيون واکا، روڊن ڳوڙ،

(اوندھ جو آواز)

انهن اوندھ کي گهڻي آرٽ ڏنل آهن؛ اوندھ معنيٰ رڙيون - ڦرلٽ،
ظلم جو ماحول؛ اوندھ معنيٰ واکا - مدد لاءِ ڀڪارون، دانهون؛ اوندھ
معنيٰ روڊن - دڪر، پيڙا؛ اوندھ معنيٰ ڳوڙ - بدانتظامي، آواز دٻائڻ
جي ڪوشش. اهڙي ئي نموني ’به ٻار‘ سماجڪ تفاوت ۽ ’ايجاد‘ پڳوان
جي ضرورت ڏانهن سڀل اشارو ڪن ٿيون.

ائين ته تضاد (Contradiction) پنهنجو پاڻ ۾ اظهار جي حد ڪم آندل
ٿيڪنڪ آهي. ڪنهن زماني ۾ غزل بيل ٿي تضاد تي هوندو هو -
صبح - شام، اوندھ - روشني، ساحل - طوفان، رهبر - رهنمون وغيره عام
تضادي جوڙا هوندا هئا. وقت سان، انهن پنهنجو ڪرشمو وڃائي
ڇڏيو. پر اڄ به جيڪڏهن ڪي تخليقي مرڪب سامهون اچن ٿا ته
متاثر ڪن ٿا. هريش جون ڪي ڪوتائون ان ٿيڪنڪ جو اڀيوڳ
اثرڪارڪ انداز سان ڪن ٿيون، جن ڪوٽا ’سنتوش‘؛

مان ٿڪ ڏيئي ڪلڻ ٿو چاهيان

پنهنجي اسنتوش سان گڏ.

انهن ’ٿڪ - اسنتوش‘ جداگانہ تضادي جوڙا ڪو آهي؛ ٿڪ، خوشيءَ
جو احساس ٿو ڏئي، اسنتوش، ڪوٽ جو احساس ٿو ڪرائي.

۽ ’سنڌي‘ ڪوٽا ۾؛

سڀ ڪجهه آهي

پر ڪجهه نه آهي.

سڀ ڪجهه - ڪجهه نه مرڪب آهي؛ ’سڀ ڪجهه‘ ۾ مادي ترقي
ڏانهن اشارو آهي ۽ ’ڪجهه نه‘ ۾ تهذيب ۽ ٻوليءَ جي حراس ڏانهن.

هريش هندستان ۾ ڄاول آهي پر هنجي سنڌ لاءِ تڙپ هر سنڌيءَ
جي ڦٽڪ آهي. جيتوڻيڪ سنڌ سان واسطو رکندڙ ڪن ڪوٽائن ۾
صداقت جي اوت اڃا باقي آهي پر 'هر وطني' بيڪد چهي ٿي وڃي؛
تنهنجو چهرو نه

نه ڏٺو آهي ڪڏهن مون
پر احو ڀٽو اٿم ته جيڪر
اها لکير نه ڇڪجي ها
ته اڄ اسين گڏ هجون ها

هڪ جهڙي ڍنگ سان

نه سوچيون ها بيشڪ

پر سڀ دڪه گڏ جيئون ها پڪ.

اڄ ڏنل پاءُ سان شديد پنهنجا پ جي ورنڊار ست آهي 'پر سڀ دڪه
گڏ جيئون ها پڪ'.

هريش ڪرمچنداڻيءَ جون ڪوٽائون پڙهندي هڪ خاطري ٿي آهي
ته هو هڪ اهڙو آواز آهي جو جلد ئي پڙاڏو ٿيڻ جي صلاحيت رکي
ٿو.

- واسديو موهي

منهنجي ڪوتا - منهنجا سڀنا

مان مڃان ٿو ته سرجڻ جو سڌو واسطو انسان سان، اُنجي زندگيءَ سان ٿيندو آهي - زندگي جا مختلف رنگ، سک - دک، خواهشون، اوڻايون ۽ سڀنا وغيره ڪوتا جا وشيه ٿي سگهن ٿا.

انسان جو قدرت سان گهرو لاڳاپو آهي. هو ڌرتيءَ تي پير ڌري هلي ٿو ۽ آسمان جا خواب ڏسي ٿو. قدرت ۽ اُنجي سونهن به مختلف روپن ۾ ڪوتا ۾ سمايل هوندي آهي.

هر رچناڪار ۾ اهو سڀ ڏسڻ ۽ سمجهڻ جو پنهنجو - پنهنجو نظريو ٿيندو آهي. جيڪڏهن رچناڪار کي اها درستي نه هجي ته پڪ ٿي کيس ڪجهه به چڻو نظر نه ايندو - سڀ ڪجهه منجهيل ۽ ڏنڌلو نظر ايندو. مهان روسي ڪٽاڪار چيخوف چئي ٿو: 'هڪ نشچت فلسفي جي غير موجودگي، هڪ چيٽن شيل جيون بدران ڏکڻائي خواب ۽ بوجبه آهي. مان سمجهان ٿو ته ان سان هر ڪو شامل راءِ هوندو.'

رچناڪار جو سڀنو پريم ۽ برابريءَ جي بنياد تي بينل 'هڪ وسيع ۽ خوبصورت دنيا' ٿيندو آهي. هن دنيا ۾ تبديليءَ جي ڪامنا رچناڪار ڪري ٿو. اها ڪامنا سندس هر هڪ رچنا ۾، اڻڏني روپ ۾ هر وقت موجود رهندي آهي. رچناڪار ان دنيا کي بدلائي سگهندو آهي، ان وهر ۾ هو ڪونه ٿو جيئي. پر تبديلي ۽ بهتريءَ جو ماحول بنائڻ ۾ اهڙي ڪامنا جو ٿورو به اثر پوي ته اها رچناڪار جي سارڻگتا ليکبي.

سڀنا مون لاءِ ڪڏهن به پناهه گهر نه رهيا آهن. منهنجي مڃتا آهي ته سڀنو زندگيءَ جي مشڪلاتن جي اوڻ وٺڻ نه بلڪه بهتر دنيا ڏيکارڻ جو سگهارو وسيلو آهي. تنل واريءَ تي اُگهاڙڻ پيرن سان بينل شخص جي سڀن جون پاڙون پاتال تائين اُونهيون آهن، ۽ ان ڪري ٿي اُنهن سڀن جو ساڀيا ٿيڻ لازمي آهي.

شري گهنشيامداس ڪرمچنداڻيءَ جي شخصيت جي اثر سبب ٿي مون ۾ ساهت لاءِ حب ۽ سنڌيت لاءِ جذبو پيدا ٿيو. هُو منهنجا 'دادا' ٿي نه بلڪه دوست ۽ رهبر پڻ هئا. هُو سنڌ کي ياد ڪندي

ٻڌائيندا هئا ته حشو ڪيولراماڻي، گوبند مالهي، ڪيرت ٻاٻاڻي،
 اي.جي. اُتم ۽ هر جس ڪرپالاڻي جهڙا ترقي پسند ۽ ذهني شخص
 هنن جا سنگتي هئا. ادبي ڪتابن ۽ رسالن سان سندن بيهڪ لڳاءُ هو.
 هو سرگرم سونترنا سيناني پڻ هئا. کين لکڻ پڙهڻ جو شوق هو.
 مان جڏهن 18 سالن جو هوس ته سندن ساٿ سڌائين لاءِ ڇڏائجي ويو،
 پر اڄ به مونکي محسوس ٿيندو آهي ته ٽي ڏهاڪا گذري وڃڻ کانپوءِ
 به هو مونسان ساڻ آهن.

منهنجي همسفر وينا ڪرمچنداڻي، ڏي ۽ اپورا، پٽ انوپر
 جو ڪتاب ڇپائڻ لاءِ لڳاتار دٻاءُ بڻيو رهيو. هن موقعي تي پنهنجي
 ماءُ ۽ سرگواسي پيٽ کي به ياد ڪرڻ ضروري ٿو سمجهان.
 هن ادبي سفر ۾ جن عالمن، ٻانهن پيلين ۽ گهڻگهرين مونکي
 پنهنجو سحيوگ ڏنو آهي، تن جو مان ته دل شڪر گذار آهيان.

۽ آخر ۾ پنهنجيون
 ڪوتائون توهان اڳيان رکڻ کان اول سنڌيءَ جي ٻن عظيم شاعرن
 جون ڪي سٽون پيش ڪرڻ جو موھ نٿو ڇڏي سگهان؛
 ڪيڏو ئي انڌڪار هجي پل نيٺن ۾ سو نور هجي
 ڏنڌلو ئي پر ڏسبو. منظر، بيشڪ صاف نظر نه اچي
 (نارائڻ شيام)

جي تو پر ڪ پهاڙ جي، پهچي ويندين پڪ،
 جاننو تنهنجي جيءَ کي ڪندا جهولا، جهڪ،
 لوچي لوچي لڪ، چڙهي ويندين چوٽيون.
 (شيخ اياز)

- هريش ڪرمچنداڻي

سلسلو

سميڪرڻ	33	13	آس جو علسر
سنتوش	34	14	اهڙو هو سڀنو
واپسي	35	15	سڀنن جو سفر جاري
صدمو	36	18	سڀنا
تفريق	37	19	حياتي ۽ سڀنا
ڳولها	38	20	آبوجهه
اوندھ جو آواز	39	21	ٻار وڏو ٿي رهيو آ
حادثو	40	23	ڪوڙو سچ
وڏو يا ننڍو	41	24	سانت
سهارو	42	25	سچ جي شڪتي
هن جي پيڙا	43	26	خال
چوڪري چونڊ ڏسي سڀنا	44	27	گهٽ
ڳوڙهن جي قيمت	46	28	وجود
پگھٽ ڪنور کي ٻڌندي	47	29	ڍنگ
احساس	48	30	امانت
چنڊ کان دُور	49	31	رستا ۽ منزل
ڪجرا هو جون مورتون	50	32	پاراتو

ٺوڻ ۽ ڪاٺير	70	51	ٻولي
بگهڙ اچڻ ٿا	71	52	ٻار ۽ ڇنڊ
وسرڻ	72	53	عاصيات
عورت	74	54	پوڄبه
ڪم واريءَ جو سڪ	75	55	بيوسي
ٻار ۽ وڏا	76	56	ڄاڻ
تنهن هوندي به	77	57	پتلو
هو نوجوان	78	58	واقفيت
ايجاد	80	59	بي آنت
پيٽ جي ياد	81	60	زندگي
زمين جو اُٺه	82	61	جاڳ
پتا جون يادگيريون	84	62	چمتڪار
سڃاڻپ جو سنڪٽ	85	63	نئون سچ
سنڌي	86	64	وطن، زمين ۽ آڪيرو
هر حال ۾	87	66	ور جاڻو
هم وطني	88	68	پاڪ دل
		69	راجا جو آئيندو

آس جو طلسم

ايندا ضرور ايندا
سنا ڏينهن ضرور ايندا
حُنجي اها آس رهي سدا
زنده ۽ قائم
تمام ڏکين ڏينهن ۾ به.

سو خبري جو ننڍڙو ترورو
سڄي حياتيءَ کي ڪري سگهي ٿو روشن؟
پڇيومانس

هن کلي ڏنو
هن جي کل ۾ لڪل هو
هن جي آس جو طلسم.

اهڙو هو سڀنو

اُهو هڪ سڀنو ٿي ته هو
جنهن ۾ ڀريل هئا اهڙا رنگ
سڄ پڇ ڇي هوندا ته آهن
پر ڏسڻ ۾ ڪونه ايندا آهن

سڀني ۾ هڪ ندي هئي
جنهن ۾ رڳو ڀري ٿي نه ڪندي هئي سنان
سڀني ۾ هڪ ڪلپ ورڪ هو
من موافق "ل رڳو اُنهن کي ٿي ته ملندا هئا
جن ٻڌي رکيا هئا ٻانهن ۾ تعميد ۽ ڪارا سڙا

سڀنن ۾ هڪ چنڊ هو
هن کي ڇڄي سگهجي پيو
ايتري قدر جو مٿائنس رکي سگهجي ڪو ڪتاب.

سڀني ۾ هڪ دور ديش هو
ايترو ويجهو جو دل جي ڌڪ ڌڪ اُنهيءَ مان
ٻڌڻ ايندي هئي

سڀني ۾ هڪ عورت هئي
جنهن سان بنا جوڙي به ڪو رشتو
کلي ٻالهائي سگهجي پيو

سڀني ۾ مان هئس
پنهنجي پوري وجود سان گڏ
پر ڪٿي به نظر نه اچي رهيو هوس.

سپنن جو سفر جاري آهي

سفر ڏاڍو لنبو آ
هلائو آ اڃان ڪيترو دور
جهرڪيءَ جا پر آڪاش جي اُتاهين کي
ماپين ٿا
اها اُڏام همت ڏئي ٿي!

ها، آثر جهلي هلي پيو ٻار
پنهنجين واٽڙين اکين سان دنيا ڏسندي
ستارن جي چانهه جي آسري ڪونه نڪتو هو
ٻاهر نڪرڻ
هن لاءِ سڄ مان روشني
نڪرڻ جهڙي ڪريا هئي
ازخود ٿيندڙ

پنهنجي نرڙ تان، تري ٻل ڏئندي
وهي رهيو هو پوري بدن تي
مون سمجهي ورتي پوترتا جي معنيٰ
ضرورت ڪانه هئي هاڻ ڪنهن شبد ڪوش جي
مان چاهيان ٿو ٻار پنهنجو رستو پاڻ ڳولهي
چاهي ته هو به اهوئي ٿو مگر ڊچي ٿو
متان ڀٽڪي پوان
پلي - بيشڪ ڀٽڪي
پر ڊچي نه
ڊپ جا پاڇا ٿيندا ويندا آهن ڊڻها
۽ اڪثر گذري ويندي آ عمر
انهيءَ جي آجهندي ۾
منهنجي خواهش آهي
بلاشڪ ڀٽڪي هو
اچيس وري نرڙ تي پنهنجي

۽ اهو پوتر جل متائي ڇڏي ڊپ جا پاڇا
سدا سدا ۱۱۰

مان سڄي رهيو آهيان
ورعيه ٿيا جو ڏٺو ڪونه اٿم توکي
تون مون کان ايترو پري ته ڪونه آهين

پنهجنن پراون کان پري
ڪو بيت ٿيڻ جي اڃا ڪونه پالي مون
ڪڏهن
مگر ڏسندي ڏسندي ۱۱۱ ٿي ڇو
مان رجبي ويس اڪيلو
ڇو طرف منهنجي اُپري آيا آهن بيت
منهنجي وجود کي ان ڏٺو ڪندا
مان حبسايل ۽ عارايل به شايد
عود قياس کان بچڻ ۱۱۲
ڏيڻ چاهيو هڪ ڊڄو تهڪ
پر محسوس ٿيم ته مان روئي رهيو آهيان

پتو ئي ڪونه پيو
ڪڏهن ڇڏائي اها آڻ
پٽڪي رجهه آهيان تڏهن کان
گرم ڌاريءَ تي ننگا پير
لڪائيندي پيڙا پنهنجي

آڻر جهلي تو ٻار
منهنجو پٽ
ڪندي پنهنجي ياترا جي شروعات
اونده به سندس پيرن جا نشان ڇمڪي رهيا آهن

مان نٿو چاهيان ته هو ڏسي
منهنجي ڪين ۾ لڙڪ
ڪو به پتا نه چاهيندو
پنهنجي اولاد سامهون رٿڻ

ها، مان ڏسان پيو پاڻ ۾ پنهنجو پتا
منهنجو پٽ ڏسي رهيو آ
مون کي شايد پاڻ ۾
سچ اهو آ ته ڪو فرق نه آهي اسان ۾
سڀنا مون ڏنا
سڀنا هن ڏنا
سڀنا هيءَ به ڏسي ٿو

تو ڄاڻ جي پهرتي تي
اها طنز ڀري مرڪ ڇو؟

سڀنا اسان ڏنا
ساڀيا ٿيل جي انتظار ۾
ٿئي پيا هڙيئي
پر اهو ته ڪو سبب ڪونهي
ته نه ڏنا وڃن سڀنا

منهنجو پٽ ڏسندو سڀنا
انهن کي حقيقت ۾ تبديل ڪرڻ جا سڀنا
ها، هو رڳو انتظار ئي نه ڪندو.

سُپنا

سپنا چلُ نہ ٿيندا آهن
رات جي ڪاري ٻات ۾
جڏهن زندگيءَ جي ٿڪَ کي
پناهه ڏيڻ لاءِ
هوندا آهيو توهين نپوس
اچن پَرَن وارن
نيرن گهوڙن تي ٿي سوار
نہ ڄاڻ ڪن ٿا ڪٿان هليا ايندا آهن سپنا.

اِهي رڳو آڻت ڏيئي لاءِ ٿي نہ
توھانکي واٽڙو ڪرڻ لاءِ بہ اچن ٿا
زندگيءَ کي ڪندي ثابت.

حياتي ۽ سڀنا

سڀنا سڀنا ئي رهيا
ساڀيا نه ٿي سگهيا
ڏيري ڏيري سندن چمڪ غائب ٿي ويئي
۽ آخر ٿي ويا اُهي بي رنگي
پر اکين نه ڇڏيو پنهنجو ڪم
هیر پئجي چُڪي هئن سڀنا ڏسڻ جي
رنگ نه هجن ته ڇا
آهن ته نيٺ سڀنا
حقيقت ۾ تبديل ٿيڻ لاءِ ترسيل سڀنا

هوندا سڀنا ته هوندي حياتي
بنا سڀنن جي ڇاجي حياتي؟

آپو جه

اسانجا سڀنا سچ ڪڏهن ٿيندا
پڇن ٿا وڏا ٻار

ننڍڙا ٻار في الحال چپ آهن
اڃا هنن جا سڀنا ٿئا ڪونه آهن
هو ڏسي رهيا آهن سڀنا.

ٻار وڏو ٿي رهيو آ

ڏيرِي ڏيرِي ٻار وڏو ٿي رهيو آهي
هو سڪي رهيو | دنياڌاري
دنياڌاري

يعني
ڪوڙ ٻالھائڻ
سچ لکائڻ
۽ ناچائڻ فائدو وٺڻ

گهر ۾ فون اچڻ تي
پيءُ جي اشاري تي جواب ڏئي ٿو
پاپا گهر ۾ ناهي
دير سان گهر ايندو
پطس خوش ٿي ٽافي ڏيس ٿو

ريل جي سفر ۾
ٽڪيٽ ڇڏڻ تي چئي ٿو
اڃا ته منهنجي عمر ڏهه سال آهي
ٽڪيٽ اڌ لڳندي
ماءُ فخر وڌان اها ٻالھ پنهنجين ساهيڙين کي ٻڌائي ٿي

راند کندي بئنگنگ کان پوءِ
وارو فيلڊنگ جو اچڻ تي
تي پوندو اٿس پيٽ ۾ سور
چاچس 'اسمارٽ بواءِ' جو لقب عطا ڪريس ٿو

ٻار ڇا لاک ٿي رهيو آهي
گهر جا وڏا خوش آهن
ٻار سمجهو آهي
سکي رهيو آ دنيا جا قاعدا
وٺي رهيو آ سمورا فائدا

اهي ننڍيون ننڍيون ٻالهيون سکندي ۽ ڪندي
هو ٿي ويندو هڪ ڏينهن ڪامياب شخص
هر ٻالو ۾ توريندو نغو ۽ نقصان

وڻ جي ڇانو
جهر ڪي ۽ جي ٻولي
۽ گل جي خوشبوءِ جو ڪو احساس ئي نه رهندس

هڪ ڏينهن بهندو آرسِيءَ جي آڏو
۽ نه سڃاڻي سگهندو پاڻ کي.

ڪوڙو ساڄ

قيمت نه هئي سڄائيءَ جي
پر نه ڇڏيائين ساڄ ساڄ جو
|| سڄ ساڄ هئا دڪ درد اڪيچار
سو اُهي به سندس سنگي ساڄي ٿيا

هن ٻڌايو ته
سڪ مون سان جي گڏ ڏسجن
ته مڃي هلو مون ڪوڙ سان ڪري ورتي آ دوستي.

سات

سچ جي جيت
جي پڪ نه هجي ته به سچ جو سات
ڏيڻو آ

نه ته
جنهن جي جيت ٽيڙي آ
اُن جو سات ڏيڻ جو مطلب آ
ڏاڍائيءَ جو سات ڏيڻ
پلي احو سچ نه پر ڪوڙ هجي.

سچ جي شڪتي

سچ سان دوستي
يعني ڪوڙ سان دشمني

چوندا آهن سچ ۾ وڏي طاقت آهي
پر ڇا اهو سچ آهي؟
ڇا ڪوڙ ۾ طاقت گهٽ آهي؟

ڪجهه به حتمي
دوستي ته دوستي آهي
۽ اهو سچ آهي ته ڪوڙو به نه چاهيندو دوستي
ڪنهن ٻئي ڪوڙي جي
اها ئي ته سچ جي حقيقي طاقت آهي.

خال

ڪنڊا ڪونه ڇڏيندا ڇيڻ
پلي ته ڪين گلي لڳايو.

ڏانڊا ساڙيندا ئي
بيشڪ پيار سان هٿڙا گهمايون

آري چيرڻ کان نه ڪيٻائيندي
پل ته هجي صندل جو ڪاڻُ

پٿر پڇيندو ئي مٿو
راند ڪيون پل سمجهي ٻال

جنهنجي جهڙي آ فطرت
هلندو تهڙي ئي حلت

اهو سوچي جي ڪندا پاسيرو
ته پوءِ ڪيئن اڳيندا زندگي يارو.

گهٽ

ڪنهن ياتنا کان گهٽ نه هو
چپ چاپ ڏسڻ
ڪجهه نه ڪري سگهڻ
دخَلَ سڏجي ڏوهه
۽ توهان پنهنجي نشڪريتا سان شرمسار ٿيو
ماڻهو چون - ڇو ٿا پاليو اپراڌ ٻوڏ؟
امين به ته آهيون اُدا سين
چڏي ڏيو وقت تي ۽ هوا جي رخ تي
ٿيڻ ڏيو... وڃڻ ڏيو... وهندا رهو
تي رهيو آ جيئن ٿيڻ ڏيو
بدلي نه سگهندا ڪجهه به

مونکي افسوس آهي
آشاواڌي هوندي به مان مايوس آهيان
هڪ اکر مخالفت جو، ٻڙڪ ذري به نه؟
ٻاڙ عال ٿوري ته هجي سڄ نڪرڻ جي
ڪجهه نه هجي
اوف ڪجهه نه هجي

کاڏي ۽ ٽي آٽر رکي چپ چاپ ويٺل ماڻهوءَ کان
مان پڇڻ چاهيان ٿو
ڇا منهنجو آواز
توهان تائين پهچي رهيو آهي؟

وجودُ

اوندہ ايتري آهي جو نظر نٿو اچي ڪجهه به
رڻو ٻڌڻ اچي ٿو آواز ڪنهن جي ساهه کڻڻ جو
هٿ وڌائي مان کولڻ چاهيان ٿو در ۽ دريون
ته اچي روشني ۽ تازي هوا
پر لڳي ٿو بند آهن ٻاهران اُهي
اُنهيءَ احساس کان پوءِ وڌي وڃي ٿي اوندہ
۽ ڊپ پڻ

’اوندہ اها ڪڏهن مٽجندي؟‘
مان ڀڄڻ ٿو چاهيان رڙ ڪري
پر ڇپ آهيان جو ڪير ڪونهي جو جواب ڏيئي سگهي
ڇپ اُنهيءَ ڪري به آهيان
جو پڙاڏو وڌيڪ ڊپ به ته پئدا ڪندو اڪيلائيءَ ۾

ڪاريءَ ٻات ۾
اڪيلو آهيان
بنهه اڪيلو
پر.....
وجود قائم آ منهنجو.

دِنَگُ

پنهنچيا

پراوا ٿي وڃن

تنهن کان اڳ

اچو ته پراون کي پنهنجو ڪري وٺون

اها ڪا نصيحت نه آهي

محض آهي هڪ اسٽريٽيجي.

امانت

هو ويو
وري نه آيو
جڻ ته تـه رـجـيـو ٿي نه هو ڪڏهن

هو ويو
ڪٽي ويو خواب
ڏناسين ٿا جيڪي

مونکي ڊپ آ
ويائڻي نه وينو حجي هو
منهنجي ڪمي جا به خواب.

رستاء منزل

اسانجا

رستاء الڳ هئا

منزل لاءِ چيو ويو

تم هڪ آهي

ڏسون

پهرين ڪير ٿو پهچي.

پاراتو

وقت
سٺو نه آهي
هن ڀيو

سواليا نظرن سان مون کيس ڏٺو
هو هڪ ڀورو ڪامياب شخص هو

هو سمجهي ويو هو
منهنجو اشارو
يقينن
تڏهن ته ورائي
ڇيائين
ها، پر اهو
تنهنجي "ئي
چئي رهيو آهيان.

سميڪرڻ

سَوَلا نه هئا اُهي سوال
تجائين ڏکيا هئا جواب
پر پوءِ دقت نه رهي
هنجي پوءِ پاڻ ۾
ڪري ورتو
سمجھوتو.

سنتوش

مونکي سنتوش نه کپي
مون ڏٺو آ ته جن به حاصل ڪيو سنتوش
کٽ وسري ويو.

مان تھڪ ڏيئي کٽ ٿو چاهيان
پنهنجي آسنتوش سان گڏ.

واپسي

هڪ رستو هو
لٽاڙي اڳتي وڌياسين
پوءِ اهو رستو وساري ويناسين

اڄ ياد ٿو اچي اهو رستو
باقي رستا بند ٿي چڪا آهن.

صدمو

دک جي اُنهيءَ ڪمزور ويل ۾
ڇڻ احساس ئي ختم ٿي ويو
هن جو
مان چاهيان پيو هو روئي زارون زار
مان چاهيان ٿو هو زندهه رهي.

تفریق

باه بري پيئي
چوڌاري چٽون اڏامي رهيون آهن
پر وري ڪن ڀل ۾ غائب ٿيو وڃن

ضرورت آ باهه کي
هوا جي تيز جهوٽي جي
پنيت بچيڻ لاءِ.

ڳولها

نرڙ تي وڃي ڳڻجھ سوچيون ٿا اسين
زندگيءَ جي باري ۾ گهٽ
زندگيءَ جي هن پار جي باري ۾ وڌيڪ

ڏکيا سوال اسانکي هر وقت ڪن ٿا پريشان
اسان تلاش ٿا ڪريون اهڙا رستا
جنهن تي هڪ ٿل
بين لاءِ پوکيندي ڪندا
اسان اهو به وساري ٿا وڃون
ته موٽڻو پوندو اسانکي ساڳئي رستي تان

اهو سڀ ڪريون ٿا زندگيءَ جيئڻ لاءِ
پر وساري ٿا وڃون اهو سڀ ڪندي
زندگيءَ جيئڻ.

اوندھ جو آواز

چوڌاري ڦهليل آهي انڌيرو
ڪجهه به نه ٿو اچي نظر
رڙيون واکا، رودن گوڙ
پر ڪير به ته ڪونهي
پوءِ ڪنهنجو آ اهو آواز

ڇا انڌيري کي آواز هوندو آ؟

حادثو

هڪ هڪ ڪري سڀئي سمهي پيا
جنهن کي جتي جڳهه ملي
اڌ جاڳيل به پوءِ سمهي پيا
۽ ريل ڊوڙندي پيئي وڃي تيز

اڻوچتو ريل رُڪجي ويئي
زور سان چٽ جيتڪو کائي
سڀ سٽل مسافر جاڳيا
ننڊ مان چرڪ ڀري
ها، ٿيو هو ڪو حادثو.

ننڊ مان ڄاڳائڻ لاءِ
ضروري هو حادثو.

وڏو يا ننڍو

جڏهن هو ننڍو هو
ڀالھائيندو ڪونه هو ڪوڙ
ڪيائين نه ڪڏهن ڪا چوري
ڏسي ڪشت پراون جا ٿي ويندو هو ڏکي
ديا ۽ ڪروڙا سان هو چڱو نمٽار
جڏهن هو ننڍو هو

ونڊي ورهائي ڪائيندو هو
سڀئي لڳندا هئس پنهنجا
ڪنهن کي به نه سمجهندو هو ڌاريو
جڏهن هو ننڍو هو

هاڻي هو وڏو ٿي ويو آهي.

سماڙو

جيئرو سمبھيرء
اوترو ته
ٻار نه هئس
هاڻي وڏو ٿي ويو هئس
ايترو
جو سڀي ويو هوس
ڊڄڻ
نه رهي هئي اُها حمٿ
جو پار ڪري سگهان
اُونداهو رستو
جيئن پار ڪندو هوس اڳ
بنا ڏپ جي
جهلي تنهنجي آڙ.

ٺٺاڄي پيڙا

جيڪو ڪجهه
سَهڻو پيو توکي
ڏسڻ اچي ويندو هو
چٽو ۽ صاف صاف
پڌري ٿي پوندي هئي
تنهنجي پيڙا
پر تون ايتري پوري
ڄاڻي نه سگهين ڪجهه به

جڏهن تون چوندين هئين ۽
نه بلڪل نيڪ آهيان
ڪجهه نه ڪو خيال
پڪ ٿيو هوندو توهان
اهڙو ڪجهه
جو ٿي پوي
اونو، چنٽا ۽ خيال.

چو ڪري چو نه ڏسي سڀنا

چو ڪري!

بيشڪ تون ڏس سڀنا!

پنهنجي زندگي پاڻ جيئڻ جو حق آ توکي!

تو کي لڳي ٿو ته تنهنجو پنهنجو جدا وجود آ

ته لڳي ٿي ٿو صحيح

تون ڪا گڏي ڪانه آهين جو نچندينءَ جيئن نچائبو

تون سڀني کان اول ته انسان آهين

نڀڙري!

اهو سچ آ ته زمانو بدلجي ويو آهي

فرق نه رهيو آ آدم ۽ عورت ۾ اڄ

ٻهر سنڀالڻ کان ٻهر هلائڻ تائين

حرڪو ڪم ڪري سگهين ٿي تون

ڪن پيئون اڪيچار ناريون

ڪنيا!

پر هڪ ٻالھ هنئيھ سان هنڊائڻ سڌائين

ته دنيا ايتري سولي نه آهي

نه وري آ آسان هن دنيا ۾ پنهنجي جاءِ پاڻ ٺاهڻ هڪ عورت لاءِ

جو هيءَ دنيا مردن جي آهي

ٻياڻي!

توڪي پنهنجا سڀا پورا ڪرڻا آهن
نه توڪي حاصل ڪرڻي پوندي ذهني طاقت ۾
اهو ڪيئن ڪندين؟
اهو توڪي ئي طءُ ڪرڻو آهي
توڪي رستو پنهنجو پاڻ اڏڻو آ

ٻچڙي!

سڀا ننڍ ۾ ايندا آهن
۽ ننڍ لاءِ پورڻيون پونديون آهن اڪيون
پر جي توڪي ڪرڻا آهن پنهنجا سڀا ساڻيا
نه توڪي کولي رکڻيون آهن پنهنجيون اڪيون
بيشڪ تون ڏس سڀا.

ڳوڙهن جي قيمت

روئي ڪري نه ٻار ڳوڙها
ته ماڻهو ڏسن توکي
تنهنجن ڳوڙهن کي
قياس ڪن توتي!

پنهنجا ڳوڙها نه ڏيکار ڪنهن کي
لڪائي ڇڏ
ڪٽي وڃ
پنهنجي اندر سانڍي رک

ائين ڪري ڏس
بدلجي ويندين

اهي لڪايل ڳوڙها
تنهنجي طاقت بڻجي
پڪ تنهنجي سوپ بڻبا
وشواس رک تون.

پڳت ڪنور ڪي ٻُڌندي

سڀ ڪجهه وسري ويو مون کان
مان ڪٿي پهچي ويو آهيان
پڪو ناستڪ،
مان حت ڪيئن هلي آيس
مون ته نه ڪئي ڪڏهن به پوڄا بندگي
پوءِ ڇو ڪنهنجي ڌيان ۾ رُڌل ٿو رهان!

احساس

سُڻ ڏانهن مون هڪ وڌايو
ڪندو لڳو
مون سُڻ کي رُٽندو ڏنو
پوءِ ڪندي لڳي جي
پيڙا نه رهي.

چند کان دؤر

ڪيترن ڏينهن کان پوءِ اڄ چند ڏنم
ڏاڍو سٺو لڳو چند کي ڏسڻ
ڪيئن ويس وسري ايترا ڏينهن چند کي ڏسڻ
رُڌل محسُ ڪٿي، ڪيئن، ڪيترو ۽ ڇو
جو پلجي ويس چند کي ڏسڻ
ڪيترو نه دور زندگيءَ کان ويو هلي آهيان
جو توکي ڏسندي به چند کي نه ڏنم
گويا پنهنجو پاڻ کان اجنبِي
تو کي نه ڏنم، چند کي ڇو نه ڏنم.

كاجوُراهر جوُن موُرتوُن

مورتون چپ نه آهن
بیشک چوریا نه اثن چپ

كونه لكائن تيون جسر
پر اُتيازون به نه آهن

ڏسن پيا سڀ گڏجي
ڪا! چيز اهڙي آ

پاڪرن ۾ ڀري پيون ڪن پريم
پوڄا ڪهڙي بي وڏي
جاڳي ٻيو ڪير

ڏسي پريم نئين جوڙي جو
رنگ رتي ٿي ويئي مورت.

ٻولي

ٻولي ٻڌائي ٿي تهذيب جي ڪهاڻي
ٻولي ڏئي ٿي تعليم کي واڻي

ٻوليءَ جي سرهاڻ هر ڪنهن کي پائي
هن ٻوليءَ ۾ شاهه شيبام اياز ٿو ڳائي

ٻوليءَ جو ڪو ڌرم مذهب نه آهي
ٻولي ٿئي اُن جي، جو هنئين سان هنڊائي

ٻوليءَ جو وير نه دشمني ڪنهن سان
ٻولي ٻڌي انسان کي سک سچيءَ سان..

ٻار ۽ چنڊ

ٻار کي چنڊ ڏاڍو وڻندو آهي
هو اکيون کولي نهاريندو رهي ٿو چنڊ کي
چنڊ به شايد نھاري رھيو آھي ٻار کي
ٻار چاھي ٿو تہ چنڊ سندس ويجهو ھجي
چنڊ دُور کان ئي پنھنجن ڪرڻن سان ٻار کي ڇُمي ٿو
ٻار کي گھري نٺ تي اچي وڃي
ٻار نٺ ۾ ڏسي رھيو آ چنڊ
۽ چنڊ مُر کي رھيو آھي.

حاصلات

هڪ آواز آيو
ڪنهن کي سمڪ هئي وري نه اچڻ جي

هڪ ٿل ڀڙيو
ڳڻپ ٿي رهيو ڪيتري عمر تڙڙ جي

هڪ ٻوڙ هو ٽميو هو
اڪين ۾ بچيو ڇا، بس انتظار

هڪ ڪڙڙي روڪيو هو
کولي ها وڌي ته مليس ها هڪ نئون سنسار

هڪ سڀنو ڏنو هو
سڄ ٿئي ها ته ٿاب ٿي وڃي ها هي حياتي.

ٻو جه

هن ٻار وٽ به هڪ سڀنو هو
ٻڌندو جيڪر ڪو هن سڀني جي باري ۾
ته لڳندو ته هيءُ سڀنو ڪنهن ٻار جو نٿو ٿي سگهي
هن ۾ آئيسڪريم جا پهاڙ، ڇاڪليٽ جا وڻ
آسمان کي چُهَندڙ جهولو دنيا جي سُر ڪرائيندڙ ريل
ڪونه هئا

هن جي سڀني ۾ ته ماءُ سڙِيءَ پُرسان ويهي
ڪوسيون ڪوسيون روڻيون ٺاهي رهي آهي
جن کي چوڌاري ويٺل سڀ ڀائر ۽ ڀينرون
پيت پري کائي رهيا آهن
ها، هن سڀني ۾ هو ٻيو سڀنو
پيت پري روڻي کائڻ جو سڀنو

اهو سچ هو
هڪ شرمناڪ سچ
۽ سچ اهو به هو ته
اهو ٻار جڏهن ڪجهه ڪمائي ايندو هو گهر
ته سڀئي هن کي چوڌاري گهيري وٺندا هئا
۽ هو تبديل ٿي ويندو هو هڪ وڏي عمر واري ماڻهوءَ ۾
۽ ڏسندو رهندو هو سڀني جي بڪ مٽجندي
هن کي لڳندو هو هن جو سڀنو سچ ٿي رهيو آهي

هن "۽ پوءِ اهو سڀنو
سڀنو ٿي نه رهيو.

بيوسي

مونڪي هر پل گهيري ٿي اُداسي
لڳندو اٿم ته ڪو پريان پريان پر اندران
اڪيلو روئي رهيو آهي ڇپ ڇپ
ڪيترا ئي پر ڪاش ورش پريان جهلڪا ڏين ٿا تارا
مونڪي پنهنجي بيوسيءَ تي ڪروڙ ايندو آ.

جان

سڀنا تڏهن به ڏسندو هئو
سُھڻي ۽ بھتر دنيا جا
پر اهو نه ڄاڻندو هو ته دنيا ڇو ڪانه آهي
سُھڻي ۽ بھتر.

هان جو سمجھي رهيو آهي ڪافي ڪجهه
اهو ته هو نٿا چاهين ته دنيا بڻجي
سُھڻي ۽ بھتر.

۽
اهو پڻ ته
هو ڇو نٿا چاهين ته دنيا بڻجي
سُھڻي ۽ بھتر.

ٻُٽلو

راوڻ جو پنلو جلد کانپوءِ ڪري پيو
پر ٻُرايون جلد کانپوءِ به نه ڪريون
براين پٺيت ٻڙجي قهقڙي شروع ڪيو
۽ وڌنديون ويون

راوڻ جو پنلو نئون تيار ٿيو
ٻُراين ۽ ڪا به تياري ڪرڻي نه پيئي
براين کي رڳو ڏهه مٿا نه هئا.

واقفيت

هڪ ته سڀئي رستا بند هئا
بيو مان به ته ڪونه هئس واقف شهر کان
جو هئو اڃان ها تهين ۾
اور انهي ڪريل پنين ۽ چتين کي
مان اجنبِي ڇا ڪري سڃاڻ پيو
سواءِ ان جي ته
ٻولھيندو رحان اجڙا هنڌ
جتي نڌجن مونکي مون جڙا ئي ماڻهو
ٻولھيندي هڪ ٻئي کي
اڏيندي پنهنجي هڪ دنيا
کوليندي شهر جا بند دروازا.

بي آنت

منهنجو سچ ئي آخري سچ آهي
جنهن به چيو
هو ٽڪل هوندو
اڄيان وڌڻ کان هلاڪان
اُتي ئي رُڪجي پوڻ جي مجبوريءَ ۾
پنهنجي ياترا اڏوڙي ڇڏي ڏيندڙ
ڪو "چار".

زندگي

موت کان نه ڊڄندو آهيان
پر ٿي ويندڙ آهيان چو اُداس
ٻڌي ڪنهن جي مرڻ جو
چو ٿيندو آهيان خوش
جڏهن ڪو ٻار وٺندو آ جنم

لڳندو آ نه موت عار آئي جي ويهي ٿو
زندگيءَ کان
حر ٻار.

جاڳ

اسان وٽ سڀ ڪجهه آهي
پر خوشي ڪانهي اها سچي
جيڪا توهان وٽ آهي
توهان خوش نصيب آهيو
اهو ڀرم پئدا ڪرڻ
نه رهيو هاڻ اسان

سمجهي ويا آهن
تڏهن ته چوڻ ٿا ورائي
نه نه هاڻ نٿا ڏٺا وڃن توهانجا اهڙا دس
اسان ته ماڻيا آهن صدين کان سک
هاڻي توهان به ته ماڻيو.

چمتڪار

پنهنجي پنهنجي ڊپ جي هلندي
بني جي هٿن ۾ هٿا هٿيار
بني جون دليون پريل هيون نفرت جي باهه - ان

بني جا گهر ٻار هئا دوست يار هئا
بني جي من ۾ اُنهن ۽ پيار هو.

مون سوچيو جيڪر مون وٽ ڪو ڪرشمو هجي ها
ته بدلي ڇڏيان ها سندن گهر ٻار دوست يار
ڇا تڏهن به رهجي وڃي ها هنن جي دليون ۾ نفرت
ڇا هو رڳين ها پنهنجا هٿ هنن جي رت سان

اهو ويچار سندن دليون ۾ اچي ها ته
اُنهيءَ جو ڦل ڪنهن روحاني ڪرامت کان گهٽ
نه ٿئي ها.

نئون ساج

هڪ ڏينهن وري نه نڪتو سڄ
اونده ٿي ويئي چوٽرف
مون ڏيئو ٻاريو
پر هوائون اهڙيون تيز
جو سامڻ لڳو ڏيئو

مان هوائن کي ڪيئن چوان ته نه هلو
رُڪجي ويو ٻارڻو آ مونکي ڏيئو
هوا سمجهي ويئي منهنجي پریشاني
مون ٻڌايو - سڄ بيمار آ، اڄ نه نڪرندو
پر مون مان نه رڪ اها اميد ته نه هلاڻ - رُڪجي وڃان
ته بري پوي ڏيئو
تون ڏيئي ڪي ئي چئيس ته پٽڏا ڪري پاڻ ۾
اها سڳهه جه وسائي نه سگهيس ڪو
اڄ ته مان آهيان
سڀاڻي آنڌي ايندي
ايندو طوفان ته ڪيئن سنڀالي سگهندو پاڻ کي
اينرو سولو ته نه آ روشنيءَ کي بچائڻ
جوابداري ڪئين اٿئين ته پوري به نه ڪري!
مون ڏٺو ڏيئي جي لات وسامندي وسامندي
جڻ پاڻ بچائي ويئي

ڏيئي رهيو هو ڏيئو هاڻ روشني
جنم ٿي چڪو هو هڪ نئين سڄ جو.

وطن، زمين ۽ آکيرو

آزاد آهي منهنجو وطن
اهو چوندي مون ڏٺو ته
پرچم آسمان کي ڀڄي رهيو آ
ها، آسمان وانگر اُٺت

آزادي جنهنکي حاصل ڪرڻ لاءِ
اسان ايتري ۽ اهڙي قرباني ڏني
جو ٻوري آياسين
پنهنجي پُونءِ

جنهنجي مٽيءَ ۾ آ
رت ۽ پگهر
اسانجي اباڻن جو

پُونءِ

جنهن لاءِ لڙيون وينديون آهن لڙايون

پُونءِ

جنهن لاءِ پاءُ ٿي ويندو آهي پاءُ جو ويرِي

پُونءِ

جنهن جو نه حجڻ
پتڪائيندو آ قومن کي

ها، چڏي آياسين
 پنهنجي پُونءَ کي
 جو اها پُونءَ
 جنهن تي چميا، وڌيا - ويجهيا اسانجا وڌا
 جو اها نه رهي هاڻ حصو اسانجي ملڪ جو
 ۽ ملڪ هوندو آ سڀ کان اول
 ساهه کان به اهم

ته ملڪ نه ڇڏيوسين
 پُونءَ ڇڏيسين
 بيشڪ جان کان به هئي وڌيڪ پياري
 پُونءَ کان وڃڻي
 ٿي آياسين بي گهر پڪي
 پنهنجي لاءِ نئين آڪيري جي تلاش ۾

اهو به ٿيو آهي ته آڪيرو ٺهندو آ ڊهندو آ
 ۽ ور ور ڪري وري ٺهندو آ.

ورهاڱو

ڪنهنجي دماغ ۾ پهريون ڀيرو آيو هو
هيءَ خيال ته به حصا ڪجن هڪ ملڪ جا
مان سوچيان ٿو ته جڏهن اهو خيال سندس دماغ ۾
اُٿيو هوندو ته پڪ ٿي پڪ سندس دل سمجھيل هوندي تنهن وقت
يا بهتر ٿيندو اهو چوڻ ته دل هئس ئي ڪين
اهڙا فيصلا دل نه ڪندي آهي
۽ سچ چوڻ جي اجازت ڏيو ته چوان
ته اهڙا فيصلا صحيح دماغ به نه ڪندا آهن

دنيا جي ڪهڙي به سياست هجي
بلاشڪ ڪجهه مسئلا ۽ داؤ پيچ ڪهڙا به ڏکيا
مٿي نٿا ٿي سگهن اسانجي وجود کان
هنن جي رستن کان، هنن جي پاونائن کان

انسان جي مان ۽ سومان کان مٿي به ڪجهه ٿيندو آ
نه آهي مونکي انهيءَ جي ڄاڻ
نه وري چاهيندس ته اهڙي ڪنهن ڄاڻ کان ٿيان واقف

انسان کي پنهنجي پُونءَ کان هڪڙو
هن کي ڪري ڌار پنهنجن کان پري
هن جون سموريون يادگيريون هن کان جدا ڪرڻ ٿيندو
ڇڻ ته نديءَ کان چيني وڻجي ڄڻ
بنا ڄل جي نديءَ جو آهي ڪو وجود؟

توحان آرسِيءَ ۾ ڏسي وٺو پنهنجو پاڻ کي
 توحان کي هڪ ڪومايل پهرو نظر ايندو
 مُرڪڙ جي ڪوشش ڪندي به
 لڪائي نه سگهندو پنهنجي اُداسِي
 اهڙي لڻبي اُداسِيءَ جو سبب آخر ڪهڙو آ
 سڀ ڪجهه هوندي به ظاهر آ پھري تي
 هُن اُداسِيءَ کان بچڻ مشڪل آ
 هُن اُداسِيءَ کي پڇائڻ مشڪل آ
 ورهيه ٿي ويا پر لڳي ٿو چڻ
 اِها ڪا ڪالھوڪي ڳالھ هجي

نٿو لڳي ته ڪڏهن ايندي موٽي وري اُها مُرڪ
 جنهن ڪئي اِها سياسي ڪيڏ
 ڇا ٿي سگهي ٿو اُهو انسان؟

پاڪ دل

نور جي دل
ڌڪ ڌڪ ڌڙڪندڙ دل
نور پنهنجي دل سان گڏ سرحد جي هنن پار وڌي ٿي رهي آهي
اسانجي دعائن جي باري ۾ شايد اڻڄاڻ آهي هوءَ
اهي دعائون سندس پاڪ ۽ خوش رهڻ جون آهن
اهي دعائون سندس دل جي نيڪ ٿي وڃڻ جون آهن
اسانکي ڀڄڻ ضرورت آهن جي دعائن جي
سرحد جي هنن ۽ هنن پار جون دليون ڪشاديون ٿين
اها دعا هن ڌڙڪندڙ دل مان نڪرندي ته اثر ضرور ڪندي
چوندا آهن ته جن جي دل پوتر هوندي آهي
ان جي دعائون ٿينديون آهن پر اثر

نور جي صحتمند، بهتر دل
اسانجي دنيا کي به ضرور بڻائيندي بهتر
آمين!

(پاڪستان جي نور، جنهن ڀارت ۾ دل جو علاج ڪرايو.)

راجا جو آئيندو

راجا غصي ۾ آ
هن چاهيو ته نه وسي اڄ مينهن
پر وسيو مينهن، سڄو ڏينهن

راجا غصي ۾ آ
هن جي مرضي هئي ته رهي اوندھ
پر سڄ اڀريو تڏهن به
هن جي اڀا هئي ته هجي مساڻ جهڙي خاموشي
پر جبرڪي ٻائيندي رهي صبح، شام ۽ رات

راجا کي ٽپجي پرجا جي سلامي
سڀني ڪنڌ جڙڪايا
ٻار ڪندا رهيا راند

راجا غصي ۾ ڇتو ٿي ويو آ
ڪير نٿو مڃي سندس حڪم غلامن کي ڇڏي
راجا کي پئجي ويئي آهي سمڪ
پنهنجي طاقت ۽ آئيندي جي پٺ.

وڻ ۽ ڪاٺير

وڻ ويڊجي رهيو هو
مون وٽ لفظ ڪونه هئا
ڪاٺير جي خلاف

ويڊي رهيو هو ڪاٺير ته نيڪيدار لاءِ
مون ڏيان سان هنن کي ڏٺو
لڳو ته هو پاڻ به ويڊجي رهيو هو
وڻ جي ويڊجي
ڪري پوڻ کان پوءِ به
جاري هو هنجو ويڊجڻ.

بگهڙ اچن ٿا

بگهڙن جي اچڻ جي ڳالهه تي
ماڻهو ڪونه ٿا ڪن اعتبار
ڪين لڳي ٿو
اجايو ڊيڄاريو پيو وڃي
'بگهڙ آيو' جي دانهن ڪندڙ
ڪوڙي ريڍار جي ڪهاڻي
بگهڙن جي فائدي ۾
پاتو آهي پرچار
بگهڙ ڏاڍو خوش آهن
جيڏانهن دل ٽئين
وڃن ٿا بي ڪٽڪي اوڏانهن
۽ ڳولهي ڪٿي اچن ٿا
پنهنجو شڪار
چيچڙائي چيچڙائي ان جي جسم کي
ڪائين ٿا پري ڍڍ

ها، بگهڙ ڏاڍا خوش آهن
وشواس اٿن ته
جيئين ڪهاڻي ۽ جو سچ
چاڻي وٺندا ماڻهو
نيسين ڪري چڪا هوندا
هو پنهنجو ڪم.

وسرڻ

اشتهار ڇپيو آهي اخبار ۾
ويسر جي بيماريءَ جو شرطي علاج ٿيندو
ڇهن محنن ۾ ياداشت ٿي ويندي ڇٽي
دوا جو پورو ڪرس ڪرڻ کان پوءِ
ڪابه ٻالھ ڪانه وسرندي

مان سوچيان ٿو
ڪيترا نه گهاٽا ڏنا آهن وقت
جي اڃي سڀ ڏيري ڏيري نه وسرن ها ته
ڪيترو نه ڪنن ٿي وڃي ها زندگيءَ جو رستو
ننڍيون ننڍيون ٻالهيون ته ڪٿي ڇڏيون
هالاڻڪ اڃي به تڪليف نه ڏينديون ٿي آهن
انهن ڪنڊن وانگر جي نڪرندا ٿي نه آهن
اٽڪيا پيا هوندا آهن
پر وري به ٿيندا ته ننڍا ٿي آهن
برداشت ڪري سگهجن اٿن
جي اڃي ڌڪ نه وسرجن
جن جي لڳڻ سان محسوس ٿيو هو
ڄڻ ڇاتي ڦاٽي پيئي
ڄڻ جسم مان غوڻ سڪي ويو سمورو
ڄڻ جيئڻ جو مطلب ٿي نه رهيو ڪوئي

وقت گذرڻ کان پوءِ
وساري ڇڏيون ٿا ڏيري ڏيري
۽ ڪلون کائون ۽ جيئون پيا.

نه هجي ها جي
هي ويسر جو وردان
ته جيئن ٿي وڃي ها ناممڪن!

عورت

هن چيو، مان ڏي ۽ آهيان
۽ آڻي ڏنائين پيءُ کي آخرين تاريخن ۾ پندارو
هن چيو، مان پيٽ آهيان
۽ پيءُ جي ٿالهيءَ ۾ رکي مڪڻ، کائڻ لڳي اڳيو ڦلڪو
هن چيو، مَن پٺي آهيان
۽ ڪرڻ لڳي سينگار، ڪندي پٺيءَ جو انتظار
هن چيو، مان ماءُ آهيان
۽ پٽ ۽ ڦٽائڻ لڳي ننڍڙو
هن چيو، مان گهرڙياڻي آهيان
۽ لڳي ويئي گهر جي ڪمن ۾.

ڪم واريءَ جو سُڪ

آج وري ڪم واري آئي آ دير سان
هن وٽ آڃڻ سبب سڄا دير ٿيڻ جا
پر هنن لاءِ ته نوان بهانا آهن
جن وٽ ڪم ڪندي آ

ٻار بيمار آهي
گهٽ پي ڪري دارون وري ڪيو جهيڙو
ڳوٺ مان آيو نٿان جو ڏير نوڪريءَ جي تلاش ۾
يا وري راشن جي دڪان تي لڳل آ وڏي لائين

روز روز اهي بهانا نه هلندڙ
مليس ٿو چنڊن

پر هوءَ ڇا ڪري
ٻار رحيس ٿو گهڻو ڪري بيمار
مڙس پئندو ئي آ هميشه دارون
ڳوٺ مان اچي ويندو آ ڪوئي نه ڪوئي
راشن تي ته هوندي ئي آهي سدائين رش

ڪم واري ڪيئن سمجهائي
اهي درد ته رهندا ئي هن سان گڏ
نه جهنڊن جيڪر اهي پوءِ ته
هو ٽهڻي سگهي آ .

ٻار ۽ وڏا

ٻار ٻالھائيندو اُھو ئي جيڪو ٻالھائن ٿا وڏا
ٻار ڪري ٿو اُھو ئي جيڪو ڪن ٿا وڏا
ٻار وڏن جي پٺيان هلن ٿا

وڏا ٻارن کي دڙڪو ٿا ڏين سندن ڪمن لاءِ
جي نه ڪرڻ گُهرجن سندن خيال ۾
اهڙيءَ طرح ٻارن کي نه پر ڀاڱن کي ٿا ڄڻ دڙڪو ڏين.

تنهن هوندي به

گانڌيءَ جي مٽ تي
برنارڊشا چيو هو ته
اهو ثابت ٿو ٿئي ته
تمام سٺو ٿيڻ ڪيترو نه خطرناڪ آهي

تنهن هوندي به
تمام نيڪ انسان آهن هن پونءَ تي
هر قسم جو ڪم ڪندي
مٽ جي ڊپ کي
شڪست ڏيندي.

هُوَ نوجوان

هر نوجوان ڏسندو آ سڀنا
سڀنن جي ٿيندي آهي پنهنجي دنيا
دنيا سڀنن جي ٿيندي آ سڀني ۽ رنگين
وڏي ۽ بهتر

هو هڪ نوجوان هو
سندس نالو پڳت سنگھ هو يا هيمنون ڪا لاڙي
ڪهڙو فرق ٻنهي ۾

هن به ڏٺو هو هڪ سڀنو
اُن سڀني ۾ هئي هڪ دنيا
اُن دنيا ۾ هو هندستان
آزاد ۽ مضبوط هندستان

هن رڳو سڀنو نه ڏٺو
ڪوشش پڻ ڪئي انهيءَ کي ساڀيا ڪرڻ جي
پراڻ ڪيائين قربان ان ڪوشش ۾

هنن جو اهو سڀنو ٿيو پورو؟
نوجوان ٻڌائيندا
ڇا هو نه ڏسندا آهن اهڙا سڀنا؟

ٻه ٻار

هڪ ٻار خوش ٿيو

وٺي ڪري

ڦوڪڻو

ٻيو ٻار خوش ٿيو

وڪڻي ڪري

ڦوڪڻو.

ايجاد

پڳوان جي گهرج ٿي انهن کي
جن کي نه هو وشواس پنهنجي مٿان
ٻار ته ابوجه هوندا آهن جيستائين
نه ڪندا آهن پاڻ پوڄا
۽ هوندا آهن سڀني کان خوش
سڀني کان سکي
سڀني کان سڏا.

پيڻ جي ياد

هن جي بستي ۾ هڪ دنيا آهي
ڪتاب، ڪاپيون، رٿڙ، پينسل ته هڪ ننڍڙو حصو آهن
هن جي بستي ۾ لڪل خزانو جو
هن جي بستي ۾ بلور آهن، ڇاڪ آهن
رنگ برنگي پنڪ آهن جهر ڪين جا
تافيءَ جون پنيون آهن، ماچيس جا خالي ڪوڪا آهن
سنيما گهر جون ڦاٽل ٽڪيٽون به آهن
ڪولا، سوڊا، ايمن جا خالي ڍڪ آهن
آمر خان ۽ رنگ روشن جا ڦوٽو به آهن سندس بستي ۾

ڪتاب ۾ رکيل وديا آهي
لال سائينءَ جي تصوير آهي
شهر ۾ وسي ويل دوست جي چٽي آهي
مور جا ڪنڀ آهن
ماءُ جي پگڙ چوڙين جا ٽڪر آهن
گذريل سال آيل رڪڙي آهي سندس بستي ۾
ڏسندي جنهن کي ياد ايندي اٿس
شاديءَ کانپوءِ واپس نه آيل پيڻ جي
۽ پوءِ ڪجهه به نٿو وڻيس جيڪو سمورو
رڪيل سندس ۾ نٿي ۾ آهي.

زمين جو اگھ

هِن لاءِ اُها زمين
فقط هڪ ماپ هئي
ماپ جيڏي وڏي هوندي
اگھ اوترو وڌيڪ هوندو
هِن لاءِ انهيءَ ڳالهه جو
ڪو مطلب ئي ڪونه هو
انهيءَ زمين سان ڪنهنجو ڪهڙو رشتو هو
پتا هن زمين سان ڪندو هو
ساحه کان به وڌيڪ پيار
اڪثر ويهي رهندو هو
ڏاڏي جي پوڪيل وڻ هيٺان
۽ گهمائيندو هه ڪٿ
زمين تي ڏيري ڏيري
پري وٺندو هو واري هٿن ۾
۽ پوري ڇڏيندو هو اکيون
اٿين لڳندو هو چٽ
ڏسي رهيو آهي ڪو سڀڻو
پهچي ويو آهي پنهنجي ڳوٺ 'پرين' ۾
ڪنهنجي به همٿ نه ٿيندي هئي
ته کيس هِن دنيا مان
ڪڍي اچي هن دنيا ۾

اهڙيون پوتر گهڙيون جڏهن به اينديون هيون

ته ماءُ چوندي هئي

هو آهن پوڄا ڏيان ۽

هو سمجهي نه سگهيو

تڏهن اُنهيءَ ڳالهه جو مطلب

اڄ سمجهي سگهي ٿو

جڏهن وڪامجي رهي آهي

اُها جاءِ

جنهن جي اڱڻ ۾ گُڙيو هو

هنجو ننڍپڻ.

پتا جون يادگيريون

مون ڪونه ڪيو ڪڏهن
انهيءَ زمين جو اسپرڻ
نه ڏٺم اهي زرخيز ٻنيون
نه ڏٺم
اُن سينٽل ۽ نرمل نديءَ ۾ ٽپيون
نه وينس درياھ جي ڪپ تي ڪڏهن
ڪھاڻي اُن زمين ۽ ٻنين جي
تو ٻڌائي،
سنگيت
نديءَ ۽ درياھ جي وهڪري جو
تو سڻايو
۽ اهو ڪندي
تنهنجي ڪوشش رهي
ته مان رھان بلڪل بيخبر
ته تري آيا آهن ڳوڙھا
تنهنجين اکين ۾
۽ پر جي آيو آهي تنهنجو ڳلو
ھا پتا
مون اُن زمين، ٻنيءَ، نديءَ ۽ درياھ جو
شدت سان ڪيو آ احساس
پنهنجي اندر ۾
۽ نه لڳا آهن اهي منظر
تنهنجين سمرتين جا
ڪڏهن به مونکي
اڻ ڄاتل
اڻ سڃاتل.

سڃاڻپ جو سنڪٽ

ڏوهه ڪنهنجو هو
اهو ڄاڻڻ کان وڌيڪ ضروري آهي
ته نه ڪيو وڃي وري نئون گناهه
پاڻ کي نه سڃاڻڻ جو
آرسيءَ آڏو ڀڄڻ ته ڪير آهي
روئي رهيو آ ڇو بي زبان
سڏڪن ۾ پسي پئي معصوم ٻار جي پيڙا
پيڙ ۾ ماءُ کان وڇڙيل - پٽڪي پيو نااميد
چپ چاپ اهڙيءَ طرح رڻڻ نيڪ نه آ
دل کولي واکا رڙيون ڪر
اندر جا اُڏما ڪڍ ٻاهر
بوجهه جيانو جو ڪجهه ته هڪو ٿئي

ڳولهي ڪنهن کي ٿو

۽ ڇو

ڇو نٿو سڃاڻين پنهنجو پاڻ کي
او سنڌي!

سندي

سڀ ڪجهه آهي
پر ڪجهه نه آهي
اهو ڪجهه نه
سڀ ڪجهه کان وڌيڪ آهي

مرڪب ۽ ڪل ۾
لڪل تنهنجي اُداسي
اهو سچ ٻڌائي ٿي.

هر حال ۾

اِهو سچ آهي ته ڏکيو ٿيندو ويندو وقت
ايترو جو جهرڪيءَ جو اُڏامڻ
گل جو خوشبوءِ ڦهلائڻ
نور پئڙي جو بھي ڪري ڪاٺ
گابي جو ماءُ لاءِ ٻاڏائڻ
مينهن ۾ ٻار جو ڀسڻ
سچ جو پھاڙن پٺيان لڪڻ
چنڊ جو تارن سان اک ٻوٽ ڪرڻ
۽ اڇڙائي من کي چُهندڙ درشيد
ڏه ندي به اُڀ ڏٺو ڪنداسين
اسانجو ڌيان ٻئي هنڌ هوندو
اڇڙين ڳالهين ڏانهن
جن طرف راءِ جي طور ڌيان ويندو ئي ڪونهي
پنهنجن سُر ڏينهن ۾ جن کي فالٽو سمجهندا هئاسين
ها، ايترو ڏکيو وقت ايندو
پر وقت سدائين ساڳيو نه رهندو
وقت ايترو سٺو به نه ايندو
جو ياد ڪنداسين تڏهن هن ڏکئي وقت کي ته
اُداس ٿيل بدران از خود گل اچي ويندي
۽ ڪلندي ڪلندي ته ڪهڙي به وقت کي منهن ڏيئي سگهجي ٿو
ڪهڙو به عجيبي وقت ڪٿو آهي
هر حال ۾ ڪٿو ئي آهي.

هم وطني

ٻڌ

منهنجو آواز ٻڌ

سرحد جي ھن پار کان

توسان مخاطب آھيان

توسان گڏ نه گذاريو اٿم

حڪ به ڀل

تنهنجو چھرو به

نه ڏٺو آھي ڪڏھن مون

پر

اھو پتو اٿم ته جيڪر

اڃا لکير نه ڇڪجي ها

ته اڄ اسين گڏ ھجن ها

حڪ جھڙي ڍنگ سان

نه سوچيون ها بيشڪ

پر

سڪ دڪ گڏ جيئون ها

پڪ.

ٻڌ

منمنجھو آواز ٻڌ

سرحد جي ھن پار کان

توسان مخاطب آميان

توسان گڏ نه گذاريو اتر

ھڪ به پل

تنمنجھو چھرو به

نه ڏٺو آھي ڪڏھن مون

پر

اھو پتو اتر ته جيڪر،

اھا لکير نه ڇڪجي ھا

اڄ اسين گڏ ھاڃون ھا

ھڪ جھڙي ڀنگ سان

نه سوچيون ھا بيشڪ

پر

سُک - دُک

گڏ جيئون ھا

پڪ.

Tanhan hunde bi.....

Poems

Harish Karamchandani

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻَ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ جڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڀرندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪَندڙ، پاڙي، ڪاڻو، پاڇوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هڪ ٻئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پَن) ڪا به تنظيمَ ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پَڪَ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پَن جي نالي کي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پَڪَ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جھڙيءَ طرح وٽن جا پَن ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پَن به مختلف آهن ۽ هوندا. اهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَن کا خصوصي ۽ تالي لڳل ڪلب Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پَن جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پَن پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پَن سان اُن جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پَن کي کليل اڪرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وَس پٽاندڙ وڌ کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليکڪن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي همٿائين. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رڪاوٽ کي نه مڃن.

شيخ ايارَ علمَ، ڄاڻَ، سمجھَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سٺَ، پُڪارَ سان
تَشبيهَ ڏيندي انهن سڀني کي بَمَن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابلَ بيهاريو
آهي. اياز چوي ٿو ته:

گيتَ به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

ڄڻ ڄڻ جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ چڻ ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهراڙ چڻ ٿا؛

... ..

ڪالهه هيا جي سُرخ ڳلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن؛
گيتَ به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيتَ آهي، هي بَمَ- گولو،

جيڪي به ڪٽين، جيڪي به ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فرقُ نه آ، هي بيتَ به بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چمَ جو ساٿي آ -

ان حسابَ سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته ”هاڻي ويڙهه ۽
عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني
آهي.

پڻ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين
محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج
۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي
پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پڻ نصابي ڪتابن
سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين

ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نسل جا پڻ سڀني کي چو، چالاءِ ۽ ڪينئن جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پڻ پڻ جو پڙلاءُ.“
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)